

РОЛЬ І МІСЦЕ ЖИТОМИРСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ІНСТИТУТУ ІМЕНІ С. П. КОРОЛЬОВА В ПІДГОТОВЦІ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ ЗА ПРІОРИТЕТНИМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ НАПРЯМАМИ

У статті досліджено історичні передумови створення та початковий етап діяльності Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова Державного університету телекомунікацій у контексті спадкоємності (правонаступництва) науково-педагогічних шкіл та змісту підготовки військових фахівців високотехнологічних систем (ВТС), розкрито роль і місце військового інституту в підготовці висококваліфікованих кадрів за пріоритетними для забезпечення обороноздатності держави напрямками.

Постановка проблеми. Розробка, створення та застосування новітніх систем озброєння, розвиток форм і засобів збройної боротьби передбачають адекватні та своєчасні заходи з їх кадрового забезпечення. Система підготовки військових фахівців базується на певних науково-педагогічних школах, які функціонують у військових навчальних закладах (ВНЗ) з відповідною навчально-матеріальною базою. Їх створення, як свідчить досвід, потребує 10 – 15 років. Таким чином, система підготовки військових фахівців є досить консервативною, має певну інерцію, що практично унеможливує започаткування підготовки спеціалістів, особливо за новітніми напрямками, без використання спадкоємності, досвіду попередників. У цьому контексті слід зазначити, що після Жовтневої революції 1917 р. усі ВНЗ почали свою історію, як то кажуть, "з нуля". Така доля не минула й тих, з кого починалась історія нинішнього Житомирського військового інституту (ЖВІ). Але зрозуміло, що всі ВНЗ, яким після революції був визначений новий відлік часу їх історії (дати створення), базувалися на надбаннях та фундаменті тих навчально-наукових шкіл, які функціонували в дореволюційний період. Тому є важливим проведення аналізу історичних передумов створення та початкового етапу діяльності ЖВІ, який веде свою історію з 8 грудня 1914 р. та протягом усього свого існування забезпечує якісну підготовку військових фахівців ВТС.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Загальна історія інституту включає три історичні етапи. Перший – до і під час революції 1917 р. (1914 – 1918 рр.) – практично не досліджений, другий – радянський (1919 – 1991 рр.) та третій – з 1992 р. і дотепер. Історія інституту в період 1919 – 1976 рр. найбільш повно висвітлена М. Я. Головановим [2]. Роль і місце навчального закладу в загальній системі підготовки фахівців повітряно-космічної оборони стисло викладено в окремому розділі військово-історичної праці колективу авторів Військової академії протиповітряної оборони (ППО) імені Г. К. Жукова під керівництвом П. Ф. Тушева в 1998 р. [1]. Узагальнений аналіз історії розвитку системи підготовки військових фахівців у військовому інституті, її систематизацію та дослідження в інтересах вирішення проблем удосконалення сучасної системи підготовки військових фахівців для Збройних Сил України висвітлено в [3] (2009 р.).

Формулювання завдання дослідження полягає в аналізі історичних передумов створення та початкового етапу діяльності ЖВІ в контексті спадкоємності (правонаступництва) науково-педагогічних шкіл та змісту підготовки військових фахівців ВТС. Результати дослідження доцільно використати в ході розробки військово-історичної праці "Історія Житомирського військового інституту".

Виклад основного матеріалу. Є навчальні заклади, яким доля надала можливість упродовж усієї своєї історії бути провідними у своїй галузі, першими вирішувати питання кадрового забезпечення новітніх напрямів військової справи. Саме до них належить Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова Державного університету телекомунікацій.

У [3], відповідно до змін систем озброєння та фаху (спеціальностей) підготовки офіцерів у зв'язку з виникаючими завданнями кадрового забезпечення, визначено три основні періоди розвитку військового інституту:

1914 – 1957 рр. – період підготовки фахівців зенітно-артилерійських систем та систем розвідки, зв'язку й управління для ППО;

1957 – 1968 рр. – період підготовки фахівців зенітно-ракетних систем;

1968 р. – дотепер – період підготовки фахівців складних інформаційних систем (ракетно-космічної оборони (попередження про ракетний напад, протиракетної та протикосмічної оборони, контролю космічного простору), технічних видів розвідки (космічної розвідки), комплексної протидії технічним розвідкам тощо).

Розглянемо більш детально історичні передумови саме першого періоду.

Стрімкий розвиток авіаційних систем озброєння під час першої світової війни визначив необхідність створення комплексних систем ППО. Погляди на особливі умови використання польової артилерії в російській армії для потреб ППО напередодні війни змінилися розумінням необхідності створення спеціальних зенітно-артилерійських систем і, відповідно, системи підготовки відповідних кваліфікованих фахівців.

З початком першої світової війни постали питання організації ППО військ, адміністративних центрів та транспортної інфраструктури, у першу чергу це стосувалось столиці Російської імперії – Петрограда. Для ППО в Петроградському військовому окрузі почали терміново формувати артилерійські батареї 3-дм польових та 75-мм морських гармат.

Наказом головнокомандувача 6-ї армії генерала від артилерії К. П. Фан-дер-Фліта № 90 від 17 (30) листопада 1914 р. була затверджена "Інструкція по воздухоплаванию в районе 6-й армии", яка визначала створення системи захисту Петрограда від повітряного нападу. **Начальником повітряної оборони Петрограда був призначений начальник Офіцерської електротехнічної школи генерал-майор Г. В. Бурман** [5]. "Інструкція по воздухоплаванию в районе 6-й армии", а також "Інструкція начальнику воздушной обороны Петрограда" були введені з 25 листопада 1914 р. (**8 грудня за новим стилем**). З їх уведенням було створено першу в світі систему ППО Петрограда, до якої входили частини кріпосної артилерії, а також спеціально сформовані артилерійські підрозділи з гарматами, пристосованими для стрільби по повітряних цілях. Авіаційне прикриття здійснювалось підготовленими екіпажами Гатчинської авіашколи, а для виявлення повітряних цілей було розгорнуто розгалужену мережу постів повітряного спостереження, виявлення і зв'язку

(ПСВЗ). Центральний командний пункт повітряної оборони Петрограда генерал-майор Г. В. Бурман обладнав у будівлі Офіцерської електротехнічної школи, якою він продовжував командувати протягом усієї війни. Фахівцями школи разом з представниками Головного артилерійського управління (ГАУ), командуванням 6-ї армії, промисловості була налагоджена взаємодія з розробки приладів управління протиповітряним вогнем, засобів зв'язку та оповіщення. **На базі школи вперше у світовій практиці було розпочато підготовку фахівців для потреб повітряної оборони Петрограда.**

Таким чином, 8 грудня 1914 р. у Петрограді було створено першу в світі систему ППО та започатковано підготовку спеціалістів відповідного профілю в Офіцерській електротехнічній школі, яку очолив генерал-майор Георгій Бурман.

Протягом першої світової війни об'єктова система ППО Петрограда під керівництвом Г. В. Бурмана постійно вдосконалювалась, були значно нарощені артилерійські, авіаційні, кулеметні підрозділи та піхотні підрозділи прикриття. Підрозділи ПСВЗ були об'єднані в батальйон ПСВЗ у складі 83 постів на відстані до 140 км від столиці. Для завчасного виявлення повітряних цілей за ініціативою Г. В. Бурмана з початку 1917 р. розгорнуто систему розвідки і пеленгації перемовин противника в повітрі ("Радиотелеграфная оборона Петрограда": 4 радіогоніометричні станції у Выборзі, Нарві та на станції Сіверській (80 км на південь від Петрограда).

Після оголошення декрету Ради народних комісарів від 15 січня 1918 р. "Про організацію Робітничо-Селянської Червоної Армії" (РСЧА) Г. В. Бурман добровільно вступає до лав РСЧА та стає помічником керівника Військової ради Петроградського району. У лютому 1918 р. розпочались заходи щодо створення частин зенітної артилерії РСЧА. 01 березня 1918 р. наказом Народного комісаріату з військових справ введено штат Військової електротехнічної школи. З 20 травня 1918 р. Г. В. Бурман приступив до командування школою.

У школі та запасному батальйоні при ній проводилась кропітка робота з підготовки кадрів та виготовлення спеціального обладнання для військ (прожекторних станцій, електроприладів, радіотехнічного обладнання).

У червні 1918 р. Військова електротехнічна школа на чолі з Г. В. Бурманом у зв'язку з ускладненням обстановки на фронтах переводиться до Москви (Сергіїв Посад). У липні 1918 р. у складі РСЧА постановою Спеціальної комісії ГАУ в Петрограді було сформовано Управління завідувача з формування зенітних батарей (Упрзазенфор). **У листопаді 1918 р. Упрзазенфор переводять до Калуги [6], куди також передислоковують підрозділи Військової електротехнічної школи, які готували фахівців ППО, та необхідне обладнання, де на їх базі утворюється навчально-інструкторська команда.** Упрзазенфор прийняло на себе функції Школи стрільби по повітряному флоту та подальшою навчально-науковою роботою започаткувало створення мережі ВНЗ з підготовки офіцерів-зенітників [7].

Георгій Володимирович Бурман після переформування Військової електротехнічної школи наказом Реввоєнради Росії (з особового складу) № 14 від 12 березня 1919 р. був призначений інспектором інженерних шкіл та курсів Головного військово-інженерного управління та надалі брав безпосередню участь у розвитку системи підготовки військових фахівців [11].

Офіційна радянська історія навчального закладу (історичний формуляр військового інституту) веде свій відлік з 8 грудня 1919 р., коли був затверджений штат Школи стрільби по повітряному флоту (м. Нижній Новгород), яка поклала початок ЖВІ.

До складу Упрзазенфору із навчально-інструкторською командою, сформованою на базі окремих підрозділів **Офіцерської електротехнічної школи (м. Санкт-Петербург)**, увійшли також підрозділи та особовий склад **Курсів (офіцерської школи) стрільби по повітряному флоту (м. Двінськ)**, **фахівці Офіцерської артилерійської школи (м. Санкт-Петербург)**.

Теоретичний фундамент та розвиток систем озброєння для забезпечення боротьби з повітряними цілями почали формувати ще наприкінці XIX століття у зв'язку з використанням повітроплавних засобів для розвідки та корегування артилерійського вогню. Для боротьби з ними на той час вважалося достатнім застосування польової артилерії. Такої позиції дотримувались і в ГАУ в Росії. Ідеї одного з фахівців ГАУ генерал-майора Є. К. Смиловського (1911 р.) про те, що "вражеские аэропланы никогда не осмелятся летать над позициями наших войск, т. к. огня русской трехдюймовки (3-дм артиллерийское орудие обр. 1902 г.) вполне достаточно, чтобы сбить любого воздушного врага..." [4], виходили з обмежених можливостей засобів повітроплавання того часу. У той же час у Франції, незважаючи на наявність 75-мм польової гармати (1897 р.), розпочалися роботи зі створення спеціальної автомобільної гармати для стрільби по повітряних цілях. Аналогічна робота в Германії дозволила на початок першої світової війни створити зенітну гармату на автомобільному шасі (K. Flak).

У цілому, інтерес до цієї проблеми проявляли практично всі провідні країни Західної Європи та Америки, розмістивши на заводах Ерхардта, Круппа, Шнейдера, Шкоди і Віккерса відповідні замовлення.

У Росії дослідження зі створення зенітної артилерії розпочались ще з 1891 р. У 1900 р. в "Артиллерийском журнале" публікуються Правила стрільби артилерії, у яких вперше введено розділ стрільби по рухомих повітряних цілях [4]. Провідну роль у цьому відіграла **Офіцерська артилерійська школа (м. Санкт-Петербург)**, яка ще в 1908 р. розробила тактико-технічні вимоги до спеціалізованої зенітної гармати. У 1909 р. її фахівці разом з представниками Михайлівської артилерійської академії та "Общества путиловских заводов" провели обговорення, результатом якого став початок розробки дослідного зразка зенітної гармати під керівництвом конструктора Путилівського заводу **Ф. Ф. Лендера**. У 1912 р. **штабс-капітан В. В. Тарновський** з Офіцерської артилерійської школи розробив власний проект автомобільної зенітної гармати, який був переданий конструктору Ф. Ф. Лендеру. Поєднання ідей цих двох винахідників стало успішним: створено першу зенітну гармату Тарновського – Лендера, яка довела найбільшу ефективність серед аналогічного озброєння під час першої світової війни. У червні 1914 р. ГАУ зробило замовлення Путилівському заводу на першу партію гармат Лендера (12 шт.).

5 жовтня 1914 р. було затверджено штат першої окремої автомобільної батареї для стрільби по повітряному флоту, яка була сформована у м. Царському Селі при Офіцерській артилерійській школі. Командиром батареї був призначений штабс-капітан В. В. Тарновський, яким було розроблено "Устав батарейного учения", "Правила стрельбы

автомобільної батареї по повітряному флоту", "Полевые таблицы стрельбы", "Правила стрельбы по воздушным целям (для батарей скорострельных пушек)".

12 березня 1915 р. перша окрема автомобільна батарея відбула на фронт [8]. Бойові дії батареї Тарновського в складі Північно-Західного фронту в районі Варшави, Ломжі, Пултуска, Мінська з прикриття важливих адміністративних районів, комунікацій, аеродромів (м. Стара Яблонна, аеродром першого у світі з'єднання важких повітряних кораблів "Ілля Муромець") довели високу ефективність підрозділу. Так, прикриваючи мости в районі Варшави, 17 червня 1915 р. своїм вогнем батарея збила два літаки із дев'яти, що брали участь в нальоті, 23 липня збила літак шостим пострілом; 6 жовтня відбила наліт дев'яти літаків на Мінськ.

3 жовтня 1915 р. розпочинається формування інших автомобільних батарей для стрільби по повітряному флоту. З лютого 1916 р. батарея Тарновського в складі 5-ї армії забезпечує прикриття Двінська (14 червня 1916 р. під час нальоту 17 німецьких літаків на Двінськ вогнем батареї були збиті два літаки) й одночасно виконує функції навчального підрозділу (позаштатних курсів) з підготовки нових зенітних батарей, у тому числі для направлення їх у розпорядження начальника оборони від повітряного нападу м. Санкт-Петербурга генерал-майора Г. В. Бурмана. Бойова та навчально-методична діяльність В. В. Тарновського була відзначена на найвищому рівні. 10 вересня 1916 р. він був прийнятий російським імператором та генерал-інспектором артилерії з питань підготовки нових зенітних формувань.

Наказом Верховного Головнокомандувача (ВГК) № 236 1917 р., у зв'язку зі значним нарощенням кількості зенітних формувань та з метою якісної підготовки особового складу зенітних батарей, на Північному та Південно-Західному фронтах були створені штатні **Курси стрільби по повітряному флоту** з терміном навчання офіцерів та інструкторів з числа нижніх чинів 2 місяці [9]. Начальником курсів Північного фронту був призначений підполковник В. В. Тарновський. Досвід роботи курсів дозволив приступити до створення спеціалізованого військового навчального закладу – Офіцерської школи. Наказом начальника штабу (НШ) ВГК № 788 від 23 жовтня 1917 р. Курси стрільби по повітряному флоту Північного фронту переформувались в **Офіцерську школу стрільби по повітряному флоту (м. Євпаторія)**. Керівником офіцерської школи з правами начальника дивізії призначено підполковника В. В. Тарновського зі штатною категорією за військовим званням "генерал-майор" [10].

На той час В. В. Тарновський розробив та затвердив у НШ ВГК Положення про Офіцерську школу стрільби по повітряному флоту як навчально-науковий заклад з підготовки і перепідготовки військових фахівців, випробування зенітного озброєння, а також навчальні плани та програми, якими передбачалось вивчення теоретичних основ протиповітряної боротьби, матеріальної частини зенітної артилерії та кулеметів, теорії стрільби, організації спостереження і зв'язку, автомобільної підготовки тощо [9].

Таким чином, розроблені та затверджені документи щодо Офіцерської школи стрільби по повітряному флоту, практична діяльність та досвід науково-педагогічної школи під керівництвом В. В. Тарновського забезпечували організацію підготовки військових фахівців даної галузі військової справи. У листопаді 1917 р. В. В. Тарновський на чолі організаційного ядра прибув до Євпаторії, але подальші заходи через об'єктивні умови реалізовані не були (*під час подій громадянської війни група Тарновського була*

відрізана від основних підрозділів та особового складу школи, які залишились у Двінську). Незважаючи на ці обставини та подальшу еміграцію, В. В. Тарновський залишив в радянській Росії талановитих учнів, які здійснили його задуми в нових геополітичних умовах. Значна їх частина зі складу курсів у Двінську увійшла в липні 1918 року до складу Упрпазенфору.

Спадкоємність навчальної діяльності Упрпазенфору від навчально-наукових шкіл Офіцерської електротехнічної школи, Офіцерської артилерійської школи та Курсів Північного фронту підтверджується його кадровим забезпеченням:

участь у формуванні Упрпазенфору на базі підрозділів Офіцерської електротехнічної школи та Курсів стрільби по повітряному флоту в Двінську брав Г. В. Бурман;

загальне керівництво управлінням було покладене на Б. П. Ненашева, колишнього командира 7-ї автомобільної батареї зі складу повітряної оборони Петрограда;

завідувачем відділу формування було призначено Свіяженінова Олексія Григоровича (керівника курсів у Двінську);

інструктором з артилерії – Сурменева Миколу Сергійовича (ад'ютант курсів у Двінську);

помічником інструктора з артилерії – Кузнецова Петра Олексійовича (офіцер курсів у Двінську);

інструктором з автомобільно-технічної частини – Іваценка Віктора Олексійовича (офіцер курсів у Двінську);

інструктором служби зв'язку – Листовського Бориса Петровича (випускник курсів у Двінську, офіцер Офіцерської електротехнічної школи Г. В. Бурмана) та ін. Відповідно, у навчальному процесі використовувались навчальні програми, навчально-методичне забезпечення, озброєння та обладнання зазначених ВНЗ (зенітна гармата Лендера та прилади для стрільби використовувалися до початку 30-х років).

У травні 1919 р. Упрпазенфор переводять до Нижнього Новгорода, де його **навчально-інструкторська команда перетворюється у Школу (курси) стрільби по повітряному флоту у складі двох навчальних груп**, перший випуск якої проведено в жовтні 1919 р. Одним з випускників був Б. О. Коломенський. 8 грудня 1919 р. у Нижньому Новгороді на базі Упрпазенфору було завершено формування Школи стрільби по повітряному флоту (ШСПФ) та затверджено її штат [7]. Начальником школи був призначений її випускник комбриг Б. О. Коломенський. З цієї дати ведеться історичний формуляр Житомирського військового інституту. **Символічно, що дата створення навчального закладу в радянський період історії збіглася з 5-ю річницею створення ППО Петрограда та початком підготовки фахівців для неї в Офіцерській електротехнічній школі.** Це не було випадковим збігом, а закладалося керівництвом Упрпазенфору, військовими спеціалістами для збереження та підкреслення історичного факту початку підготовки фахівців ППО з 8 грудня 1914 р. в навчальному закладі, з підрозділів якого починається історія Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова.

Надалі, з 1919 р. по 1934 р. це єдиний в СРСР провідний навчальний заклад з підготовки фахівців зенітної артилерії (ЗА). Основні віхи його розвитку та місця дислокації в радянський період історії:

формування ШСПФ (м. Нижній Новгород) – 8 грудня 1919 р.;

зенітне відділення Повторної школи командного складу артилерії особливого призначення (м. Москва, Одинцово) – 1 жовтня 1921 р. (Упрзазенфор переформовано в Управління помічника начальника артилерії особливого призначення по зенітній артилерії, а згодом в Управління начальника зенітної артилерії РСЧА);

Повторна школа середнього і старшого командного складу ЗА (м. Петроград) – 1 жовтня 1923 р.;

Спеціальна школа командного складу ЗА (м. Севастополь) – 1 жовтня 1924 р.;

Курси вдосконалення командного складу (КУКС) ЗА РСЧА (м. Севастополь) – 1 листопада 1924 р.;

Школа ЗА РСЧА (м. Севастополь) – 16 серпня 1927 р. (КУКС ЗА для підготовки фахівців оперативно-тактичного рівня залишено структурним підрозділом школи, з 1931 р. – КУКС ППО, з травня 1934 р. як окремі КУКС ППО переведено до Ленінграда);

Севастопольське училище ЗА (СУЗА, м. Севастополь) – 16 березня 1937 р.

Створення ШСПФ шляхом інтеграції наукових шкіл ВНЗ – попередників від самого початку діяльності визначило унікальні властивості її комплексної системи підготовки кадрів. До 1934 р. у цьому навчальному закладі та його структурних підрозділах готували більшість офіцерів тактичного та оперативно-тактичного рівнів і сержантського складу ЗА РСЧА. З осені 1938 р. у складі СУЗА – 4 навчальні дивізіони загальною чисельністю 1200 курсантів, 4 батареї бойового забезпечення, окремий авіаційний загін, прожекторна рота, підрозділи ПСВЗ.

Фактично протягом майже 20 років один ВНЗ забезпечував функції цілісної системи (мережі ВНЗ) підготовки фахівців ППО. Окремі структурні підрозділи училища, його висококваліфіковані кадри, досвід підготовки фахівців та навчально-методичне забезпечення навчального процесу стали основою для формування інших навчальних закладів ППО. Так, переведені до Ленінграда КУКС ППО, змінюючи назви та місця дислокації (Москва, Євпаторія), з 1943 р. реорганізовані у Вищу офіцерську школу ППО (з 1954 р. – у Центральні офіцерські курси Військ ППО (ЦОК ВППО), з 1964 р. – 4-ї ЦОК ЗРВ). З використанням фахівців СУЗА у 1937 р. було створено Горьківське училище ЗА, начальником якого був призначений командир дивізіону курсантів СУЗА майор Глебов А. І. На базі переведеного зі складу СУЗА навчального дивізіону ППО в 1940 р. формується Бакинське УЗА. Через Вищу офіцерську школу ППО, випускників СУЗА та науково-методичні засади підготовки фахівців ППО генеалогія СУЗА надалі поширюється і на інші вищі ВНЗ ППО, серед яких і славнозвісні академії: Військова інженерна радіотехнічна академія ППО імені Л. А. Говорова та Військова командна академія ППО імені Г. К. Жукова.

Використання досвіду науково-педагогічних шкіл ВНЗ періоду першої світової війни, зосередження на першому етапі розвитку в єдиному навчальному закладі ППО провідних фахівців зенітної справи того часу: О. М. Вукотича, Н. А. Бородачова, А. В. Заремби, К. В. Леонова, М. А. Рерле, Г. О. Засса, В. Т. Постригайла та ін. – дозволило перетворити його на центр науково-дослідної роботи. У 1928 р. вийшли праці О. М. Вукотича: "Сведения по стрельбе зенитной артиллерии", "Основы организации и боевого применения зенитной артиллерии при обороне войск и тыла", "Учебник зенитной артиллерии". Фахівці школи взяли безпосередню участь у розробці основних нормативних документів з бойового застосування ЗА: "Боевое применение артиллерии", "Таблицы

стрельбы", "Боевой устав зенитной артиллерии". У 1929 р. при школі була створена науково-дослідницька частина, надалі артилерійсько-стрілецький комітет (АСК) ЗА у складі 16 офіцерів СУЗА.

У серпні 1941 р. СУЗА було евакуйоване до Уфи. Свою післявоєнну історію училище продовжує в місті Житомирі, після його переведення директивою Генерального штабу від 6 травня 1946 р. до військового містечка на Богунії.

На цей час основним призначенням ЖВІ є підготовка офіцерів управління тактичного рівня за високотехнологічними спеціальностями та спеціалізаціями, яка базується на багаторічному досвіді (з 1968 р.), та виконання наукових досліджень у галузях розвідки (технічних видів, військової тощо), спеціальних операцій, кібернетичної та інформаційної безпеки, радіоелектронної боротьби, захисту інформації, автоматизованої обробки розвідувальної інформації, інформаційно-аналітичної роботи, інформаційно-психологічної протидії, оперативного управління силами та засобами, інформаційно-телекомунікаційних систем, застосування роботизованих (безпілотних, безекіпажних) систем (засобів) для задоволення потреб Міністерства оборони України, Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Основні результати наукової та науково-технічної діяльності військового інституту представлені спеціалізованим програмним забезпеченням (системи підтримки прийняття рішень, інтелектуальні та експертні системи, спеціалізовані бази даних, інформаційні системи тощо), програмними та напівнатурними тренажерами, програмно-апаратними комплексами, високотехнологічними зразками озброєння та військової техніки.

Науковцями ЖВІ розроблено системоутворюючий елемент системи управління військами та зброєю як компонент Єдиної автоматизованої системи управління тактичного й оперативно-тактичного рівня – макет комплексу оперативного управління силами та засобами, що застосовується Центром оперативного управління силами та засобами, метою використання якого є досягнення переваги над противником на базі необхідної ситуаційної обізнаності командувача (командирів) і штабів у масштабі реального часу та ефективне управління військами (силами) і засобами, скорочення бойового циклу управління. Крім того, в ініціативному порядку науковцями інституту розроблені: макет центру кібернетичної безпеки, який дозволяє проводити дослідження щодо своєчасного виявлення та прогнозування ескалації кібернетичних загроз, їх попередження та нейтралізації, здійснення адекватної протидії та оцінювання її ефективності; макети безпілотних авіаційних апаратів та комплексів різного типу.

Розроблені макети пройшли практичну перевірку під час проведення заходів оперативної та бойової підготовки Збройних Сил України. Високий науковий рівень розробок ЖВІ підтверджений під час навчань "Адекватне реагування – 2011", "Перспектива – 2012", "Чумацький шлях – 2013". Їх результати впроваджено в структурах замовника і в навчальному процесі інституту, застосовано в ході проведення антитерористичної операції.

Відповідно до рішень керівництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України з 28 березня 2014 р. особовий склад ЖВІ виконує завдання за пріоритетними напрямками забезпечення обороноздатності держави із застосуванням розроблених фахівцями інституту алгоритмів, методик, апаратно-програмних засобів та комплексів як у місці постійної дислокації, так і оперативними мобільними групами високотехнологічної підтримки антитерористичної операції в зоні її проведення.

Підбиті підсумки діяльності підрозділів інституту в інтересах високотехнологічної підтримки антитерористичної операції показують, що на теперішній час Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова фактично інтегрує (за досвідом провідних країн світу) всі основні напрями підготовки фахівців та наукові дослідження, базові для запобігання, стримування та протидії загрозам сьогодення й майбутнього.

Досвід антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях активно впроваджується в навчальний процес та використовується при проведенні наукових досліджень.

Висновки. Проведений аналіз історичних передумов створення та початкового етапу діяльності ЖВІ в контексті спадкоємності (правонаступництва) науково-педагогічних шкіл та змісту підготовки військових фахівців ВТС переконливо свідчить про те, що фактично підготовка військових фахівців ППО була розпочата з 8 грудня 1914 р. в Офіцерській електротехнічній школі (м. Санкт-Петербург) та продовжена з лютого 1916 р. на Курсах стрільби по повітряному флоту (м. Двінськ), надалі з 1918 р. була інтегрована в Упрзазенфор РСЧА (м. Калуга), у якому після переведення з травня 1919 р. до Нижнього Новгорода було створено Школу стрільби по повітряному флоту з введенням штату 8 грудня 1919 р. Увесь цей час процес підготовки військових фахівців був неперервним, з постійним нарощенням його кадрового, науково-методичного та навчально-матеріального забезпечення. Таким чином, є підстави стверджувати про доведену спадкоємність та правонаступництво ЖВІ від зазначених ВНЗ, у першу чергу, на основі кадрового, науково-методичного та навчально-матеріального забезпечення навчального процесу, та визнання дати утворення Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова Державного університету телекомунікацій з 8 грудня 1914 р.

Змінювались місця дислокації військового інституту, назви і навіть з 1968 р. основний профіль підготовки. Інститут став провідним ВВНЗ, який готує фахівців та проводить наукові дослідження з високотехнологічних напрямів технічних видів розвідки та управління. При цьому на всіх етапах його історії спостерігається спадковість у керівництві, педагогічному складі й традиціях навчального закладу, незмінною залишається підготовка висококваліфікованих військових кадрів для найбільш високотехнологічних для свого часу систем озброєння та військової техніки.

Створена у ЖВІ система підготовки фахівців, існуючі й перспективні спеціальності та спеціалізації дозволяють йому бути базовим ВВНЗ за зазначеними пріоритетними для забезпечення обороноздатності держави напрямами в сучасних умовах та на перспективу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Противовоздушная оборона страны (1914 – 1995 гг.). Военно-исторический труд. – М. : ВА ПВО, 1998. – 551 с.
2. Голованов Н. Я. Житомирское Краснознаменное имени Ленинского комсомола. История Житомирского высшего командного Краснознаменного училища радиоэлектроники ПВО имени Ленинского комсомола / Н. Я. Голованов. – М. : Воениздат, 1977. – 232 с.
3. Супрунов Ю. М. 90 років підготовки фахівців високотехнологічних систем / Ю. М. Супрунов, М. Ф.Пічугін // Проблеми створення, випробування, застосування та

експлуатації складних інформаційних систем : зб. наук. праць ЖВІ НАУ. – 2009. – Вип. 2. – С. 5–25.

4. Голотюк В. Новатор русской зенитной артиллерии. Ч. I. Техника и вооружение [Электронный ресурс] / В. Голотюк, А. Машков. – Режим доступа : <http://lib.rus.ec/b/371222/read>.

5. Российский государственный военно-исторический архив (далее – РГВИА). – Ф. 2126. – Оп. 2. – Д. 1. – Л. 92–92 об.

6. Государственный архив Калужской области (далее – ГАКО). – Ф.Р.-85 (Калужский губернский комиссариат по военным делам). – Оп. 1. – Д. 154. – Л. 62–62 об.

7. Центральный архив Министерства обороны Российской Федерации (далее – ЦАМО РФ). – Ф. 83. – Оп. 1. – Д. 1. – Л. 10.

8. ЦАМО РФ. – Ф. 83. – Оп. 1. – Д. 4. – Л. 32–36, 157.

9. РГВИА. – Ф. Н.М. – Оп. 1. – Д. 128. – Л. 102–105.

10. РГВИА. – Ф. 2011. – Оп. 1. – Д. 27.

11. РГВИА. – Ф. 2128. – Оп. 1. – Д. 18. – Л. 37.

12. Голотюк В. Организатор воздушной обороны Петрограда [Электронный ресурс] / В. Голотюк, А. Ужанов. – Режим доступа : <http://vpk-news.ru/articles/3046>.

Подано 12.11.2014

Ю. Г. Даник

РОЛЬ И МЕСТО ЖИТОМИРСКОГО ВОЕННОГО ИНСТИТУТА ИМЕНИ С. П. КОРОЛЕВА В ПОДГОТОВКЕ ВЫСОКОКВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ ПО ПРИОРИТЕТНЫМ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОБОРОНОСПОСОБНОСТИ ГОСУДАРСТВА НАПРАВЛЕНИЯМ

В статье исследованы исторические предпосылки создания и начальный этап деятельности Житомирского военного института имени С. П. Королева Государственного университета телекоммуникаций в контексте правопреемственности научно-педагогических школ и содержания подготовки военных специалистов высокотехнологических систем, раскрыта роль и место военного института в подготовке высококвалифицированных кадров по приоритетным для обеспечения обороноспособности государства направлениям.

J. G. Danyk

ROLE AND PLACE OF ZHYTOMYR MILITARY INSTITUTE NAMED AFTER S. P. KOROLEV IN TRAINING OF HIGHLY QUALIFIED STAFF AT PRIORITY DIRECTIONS OF STATE DEFENSE

This article explores the historical background of the establishment and initial phase of existing of the Zhytomyr military institute named after S. P. Korolev of State University of Telecommunications in the context of succession of scientific and pedagogical schools, techniques of training military specialists for managing high-tech systems. The role and place in the Military training of highly qualified staff for the priority directions of the state defense is discovered.